

ВІДГУК

офіційного опонента

про дисертацію Бірюкової Діани Валеріївни

«Інtratекстові описи інтер'єру в англomовному художньому дискурсі

(на матеріалі прозових творів ХІХ – ХХ ст.)»

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

(спеціальність 10.02.04 – германські мови)

Мовні одиниці, що позначають різноманітні елементи інтер'єру, безумовно, варті поглибленої уваги дослідників – мовознавців, літературознавців, мистецтвознавців, антропологів тощо. Чому? Насамперед тому, що такі одиниці належать не просто до реалій. Вони передусім є *культурно маркованими знаками*, які мають різний *асоціативний шлейф* в різних етнокультурах, позаяк за допомогою одиниць з соціокультурним шлейфом письменники вводять елементи матеріальної культури, котрі здатні віддзеркалювати моделі поведінки, етикет тощо, прийняті у тому чи іншому суспільстві (Т.Є. Некряч, Ю.П. Чала Вікторіанська доба в українському художньому перекладі. - К.Кондор, 2013,с. 9-10). Тож незаперечним є важливість правильної інтерпретації таких мовних знаків, а це, у свою чергу, вимагає від реципієнта художнього тексту неабиякої ерудиції, яка допомагає адекватно виявити багатовимірний герменевтичний зміст художнього твору. Наведемо приклад з п'єси Оскара Вайлда «Ідеальний чоловік»: *Adam's room*. Ця номінація означає не «кімнату Адама», а «кімнату в Адамовому стилі», або «в стилі Адамів», тобто витончену, розкішно умебльовану кімнату з інтер'єрними елементами античної культури та італійського відродження. Авторами такого стилю були шотландські архітектори Роберт Адам та Джеймс Адам, представники британського неокласичного стилю ХVІІІ ст. Тут коротка номінативна

одиниця імпліцитно розгортається у доволі розлогий опис. Аналогічно номінація *Louis Quinzo* («луї ценз») – шафа в стилі Людовика XV позначає різьблені краї та гнуті ніжки. Назви предметів інтер'єру є культурно маркованими одиницями, що віддзеркалюють поняттєві та ціннісні елементи – наприклад, ознаки заможності, високого соціально-майнового стану, подеколи – претензійності та бундючності. Так, дзеркала, зокрема велике дзеркало-псіше – *cheval glass* (на цю номінацію натрапляємо, зокрема, у Вільяма Мейкпіса Теккерея) – це люстра, що є ознакою стилю ампір. Ця номінація у творі «Ярмарок марносластва» використовується як літературний прийом висміювання пихатого егонуворишів Реглсів, а саме, бажання «переплюнути сусідів».

Тож актуальність дисертації Діани Валеріївни Бірюкової зумовлена антропологічною спрямованістю як магістральним напрямом сучасних лінгвістичних досліджень, позаяк інтер'єри, як справедливо зазначає дисертантка, мисляться й сприймаються стосовно людини і разом з людиною. Дана розвідка потрібна через брак усебічного дослідження таких культурно та соціально маркованих складників художнього дискурсу, як описи інтер'єру, адже вони мають істотний інтерпретаційний потенціал та відіграють істотну роль в англословній картині світу. Не менш важливим є й вивчення їхніх лінгвальних механізмів в досліджуваній лінгвокультурі. Зазначені різнобічні аспекти даної праці свідчать про її комплексний характер.

Об'єктом дослідження є інтратекстові описи інтер'єру, які авторка трактує як композиційно-мовленнєві форми. Власне досліджується вербалізація житла як складник побуту людини. Предмет роботи - когнітивно-семантичні та комунікативно-функціональні ознаки таких описів.

У роботі вперше визначено місце і роль інтратекстових описів інтер'єру та виявлено закономірності їх функціонування в

англомовному художньому дискурсі; інвентаризовано їхні структурно-семантичні типи із виявленням онтологічних і семіотичних принципів їх упорядкування, котрі є підґрунтям фреймового моделювання інтратекстових описів інтер'єру; детально відтворено їхній концептуальний простір у термінах темпоральності, модальності й персональності, виявлено специфіку синтаксичного і стилістичного оформлення досліджуваних описів, що є новим в англійській філології.

Теоретична значущість праці стосується, насамперед, подальшої розробки проблем у царині теорії номінації, когнітивної лінгвістики, дискурсології, теорії тексту, теоретичної граматики, лексикології та стилістики, лінгвопоетики та семіотики, а також лінгвокультурологічних студій. Практична цінність роботи полягає у можливості застосування результатів даної розвідки при викладанні практики англійської мови та цілої низки мовознавчих спецкурсів, як-от: інтерпретація тексту, перекладознавство і багато інших.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень і висновків даної дисертаційної праці зумовлюється опрацюванням достатнього корпусу мовного матеріалу, а також використанням актуальної та релевантної методології дослідження. Роботу логічно структуровано. Побудова праці не викликає жодних заперечень. Матеріал викладено послідовно. Особливу повагу викликає вміння авторки «вплести» свій голос у хор вже наявних у лінгвістиці думок, зробити аналітичний та вдумливий аналіз літератури питання. Усе це допомогло авторці уникнути такої вади дисертаційних праць, яку професор І.В. Арнольд у своїй книзі «Основи наукових досліджень у лінгвістиці» називала «пасьянсом думок».

Водночас, як і будь-яке завершене дослідження, дана праця нашоєхує на певні додаткові міркування та запитання. Тож зосередимо увагу на такому.

1. Перше. На с.53 вочевидь ідеться про випадки екфрази, які мають свою специфіку у досліджуваному матеріалі. Хотілося б довідатися, чи зауважувала авторка цей момент. На с. 100 ідеться про лексеми, семантика яких дозволяє тонко нюансувати зовнішній вигляд предметів і у дужках наводиться перелік таких лексем (*to glitter, to seem, to shine*). Щодо *to glitter* та *to shine* зауважень немає, однаке мовна одиниця *to seem*, зокрема й у прикладі, що його наводить дисертантка, *It seemed a very beautiful room* радніше є предикатом ментального стану, а зовнішній вигляд описується за допомогою словосполучення *very beautiful*. Зазначимо принагідно, що у наведеному випадку вживання дієслова *to seem* спостерігаємо типову для англomовного дискурсу картину зменшення категоричності висловлювання: емпатичне *very beautiful* дещо нівелюється завдяки гезитації, що її передає *to seem*.

2. Друге. Попри доволі вичерпний і докладний перелік досліджуваних мовних одиниць, які підсумовано у зручній формі таблиць, хотілося б додати ще декілька дотичних номінацій, на які натрапляємо, зокрема, у Джона Голсуорсі та Шарлотти Бронте, зокрема: *marquetry/marqueterie (table); marquetrie cabinet* – маркетрі (меблі, оздоблені інкрустацією по дереву), *Buhl/buhl* невеликі столики – буль (з обов'язковою бронзовою чи черепаховою інкрустацією, *buhl chair* – стілець в стилі буль, *window-seat* – канапка біля еркерного вікна (*seat, often forming the lid of a chest, built into a window bay*)). Остання мовна одиниця є історизмом, адже майже усі сучасні словники, крім єдиного – сьомого видання словника Вебстера, у якому наводиться вищезазначена дефініція – визначають *window-seat* лише як місце біля вікна у транспортному засобі.

3. Третє. Матеріалом дослідження є авторська картотека обсягом у 1500 фрагментів, що містять описи інтер'єрів із прозових творів різних літературних напрямів британських та американських письменників.

Вважаю, що слід було навести повний перелік усіх авторів, позаяк Вальтер Скотт, Джеймс Джойс або Шарлотта Бронте якось не вписуються у номінацію «та ін.» Принагідно зазначимо що із списку авторів «вибивається» Артур Хейлі з його книгою *The Moneychangers*. Так, *console* – це зовсім різні речі колись і тепер, як, до речі, і *settee* (раніше - канапа без спинки, зараз диванчик зі спинкою). Можливо, замість Хейлі варто було б додати таких авторів як Вілкі Коллінз та Бернард Шоу, котрий любляв оточувати своїх персонажів предметами, які акцентували риси їхніх особистостей.

4. І останнє. Бібліографія роботи у цілому є повною на науково виваженою. Водночас, як на наш погляд, до неї було варто включити вже цитовану монографію Т.Є. Некряч та Ю.П. Чалої та книгу І.В. Гюббенет «Основи філологічної інтерпретації літературно-художнього тексту» (або мовою оригіналу - «*Основы филологической интерпретации литературно-художественного текста*» - М. Изд-во МГУ, 1991.), а у огляді з когнітивної лінгвістики – згадати ім'я Рональда Ленекера (*Ronald Langacker*).

Працю охайно оформлено та грамотно написано. Але попри в цілому добру українську наукову мову, зауважимо поодинокі мовно-стилістичні огріхи (сс. 44, 55, 59 68, 76, 109, 189). Так, зокрема, українською мовою транслітерація деяких прізвищ має звучати так: Габермас (с.66), с. – Ляйбніц (с.116) тощо. Крім цього, на с. 171 вочевидь ідеться про Коринфський ордер, а на с. про *Sister Carrie*.

Утім, висловлені зауваження жодним чином не впливають на теоретичну та практичну вагу даної праці та, звісно, не применшують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження. Наведені міркування стосуються переважно другорядних моментів і мають здебільшого характер побажань та рекомендацій.

Дисертація Діани Валеріївни Бірюкової «Інtrateкстові описи інтер'єру в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі прозових творів ХІХ – ХХ ст.)», подана на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук є цілісним завершеним дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення. Отримані авторкою нові, науково виважені, достовірні й обґрунтовані результати у сукупності є істотними для розвитку англiстики.

Основні результати проведеного дослідження повністю викладено у публікаціях з теми роботи та в авторефераті дисертації. Апробація результатів даного наукового доробку також є цілком достатньою.

Тож рецензована праця «Інtrateкстові описи інтер'єру в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі прозових творів ХІХ – ХХ ст.)» відповідає усім чинним вимогам до кандидатських дисертацій, а саме, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка, Бірюкова Діана Валеріївна, безумовно, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

*Доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
Центру наукових досліджень та
викладання іноземних мов НАН України*

Ільченко О.М.